

Obvladovanje zdravstvenih problemov prebivalstva

doc. dr. Mitja Kos, mag. farm.

Katedra za socialno farmacijo

Univerza v Ljubljani- Fakulteta za farmacijo

“Na pomlad me vedno zagrabi
neka nuja, da si grem napolnit
dušo in malce orosit oko [...]”
Blog Hirkani

Ivana Kobilca, Poletje.

Sinonimi

- Obvladovanje zdravstvenih problemov prebivalstva
 - Varovanje zdravja prebivalstva
 - Preventiva
-

Načini obvladovanja zdravstvenih problemov

Bolezen še NI prisotna ali klinično izražena

Načini obvladovanja
zdravstvenih problemov

Bolezen JE prisotna in
še NI klinično izražena

Bolezen JE prisotna in
JE klinično izražena

Krepitev in ohranjanje zdravja

Krepitev in ohranjanje zdravja z zmanjševanjem **škodljivih dejavnikov** in preprečevanjem izpostavljenosti le-tem ter spodbujanjem uporabe **varovalnih dejavnikov**

Ohranjanje zdravja s preprečevanjem nastanka bolezni (povečanje odpornosti)- **preventivne dejavnosti** ali *preventivna medicina = preventiva v ožjem pomenu besede*

Bolezen še NI prisotna ali klinično izražena

Načini obvladovanja
zdravstvenih problemov

Bolezen JE prisotna in
še NI klinično izražena

Bolezen JE prisotna in
JE klinično izražena

Krepitev in ohranjanje zdravja

Krepitev in ohranjanje zdravja z zmanjševanjem **škodljivih dejavnikov** in preprečevanjem izpostavljenosti le-tem ter spodbujanjem uporabe **varovalnih dejavnikov**

Ohranjanje zdravja s preprečevanjem nastanka bolezni (povečanje odpornosti)- **preventivne dejavnosti** ali *preventivna medicina = preventiva v ožjem pomenu besede*

Bolezen še NI prisotna ali klinično izražena

Načini obvladovanja
zdravstvenih problemov

Bolezen JE prisotna in
še NI klinično izražena

Bolezen JE prisotna in
JE klinično izražena

Preprečevanje pojava klinično izražene oblike bolezni z **zgodnjim odkrivanjem** v njenem predkliničnem obdobju, ki mu sledi zgodnje zdravljenje

Preprečevanje trajnih **posledic** bolezni ali **smrti** v kliničnem obdobju bolezni

Povrnitev zdravja v čim večji meri in zmanjševanje posledic bolezni

Preventiva (*širši pomen*)

- Poseg v notranje (npr. telo) ali zunanje okolje človeka z namenom, da **preprečimo bolezni ali kak drug negativen zdravstveni pojav** (npr. trajne okvare kot posledico bolezni).
-

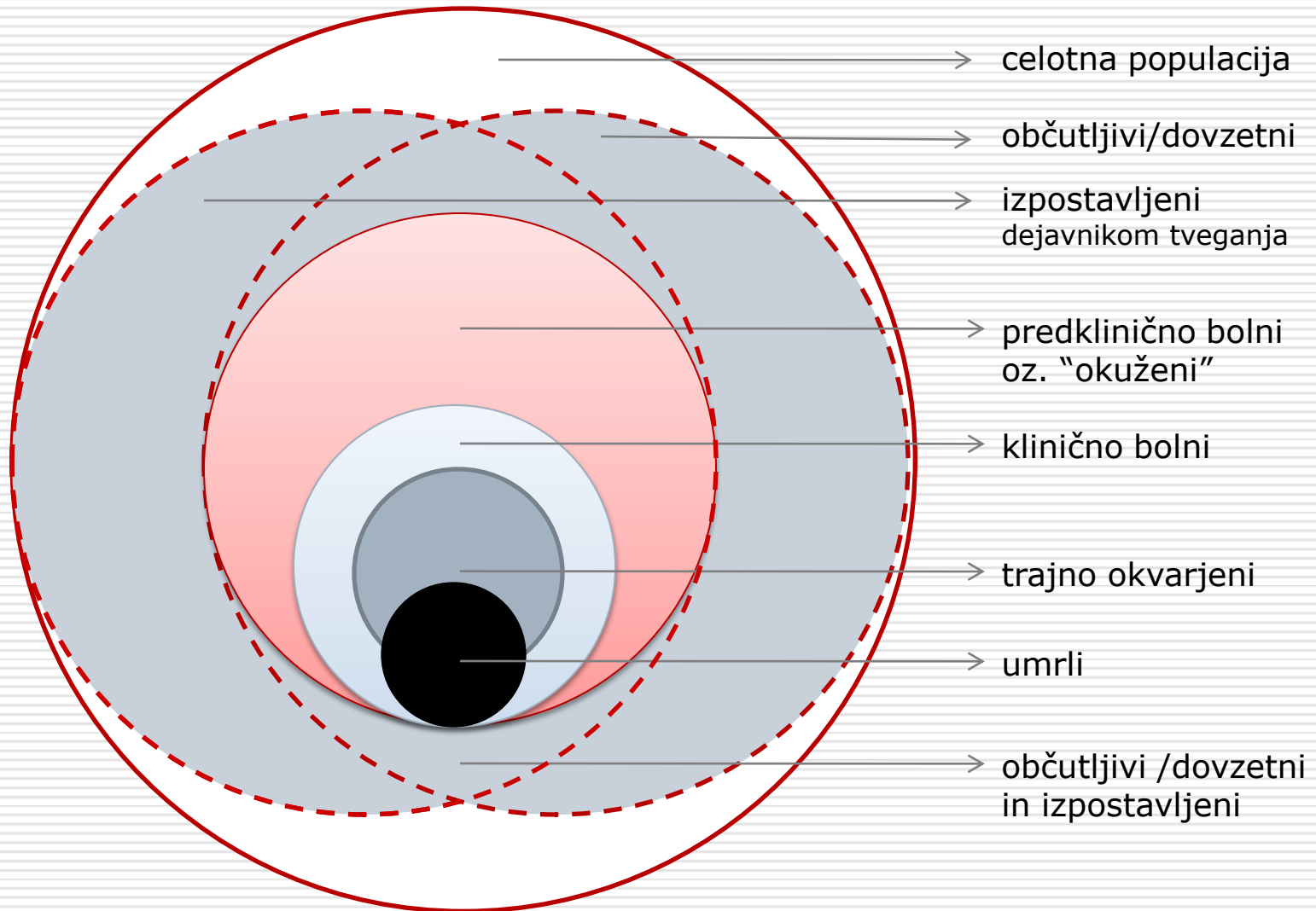

Preventiva (*širši pomen*)

Aktivnosti, ki jih izvajamo z namenom:

- **izkoreninjenja oz. zatiranja** (*eradikacije*) bolezni,
 - **odstranitve** (*eliminacije*) ali največjega možnega **zmanjšanja** (*minimizacije*) okvar zaradi bolezni in nezmožnosti oz. invalidnosti po njej,
 - **upočasnitve** napredovanja bolezni oz. okvar kot njene posledice v primeru, ko je bolezenski proces že toliko napredoval, da se njegovemu nadaljnjemu napredovanju ni več moč izogniti.
-

Ciljne skupine in usmerjenost preventive

Pristopa v preventivi bolezni

Populacijski pristop

Pristop k posameznikom z visokim tveganjem

Pristopa v preventivi bolezni

Populacijski pristop

- usmerjen v prebivalstvo s ciljem zmanjšati povprečno tveganje za negativne zdravstvene pojave
- ni potrebno opredeliti skupine, ki je izpostavljena visokemu tveganju
- preventijski paradoks: majhna korist, ko je tveganje za pojav nizko npr. smrt zaradi neuporabe varnostnega pasu

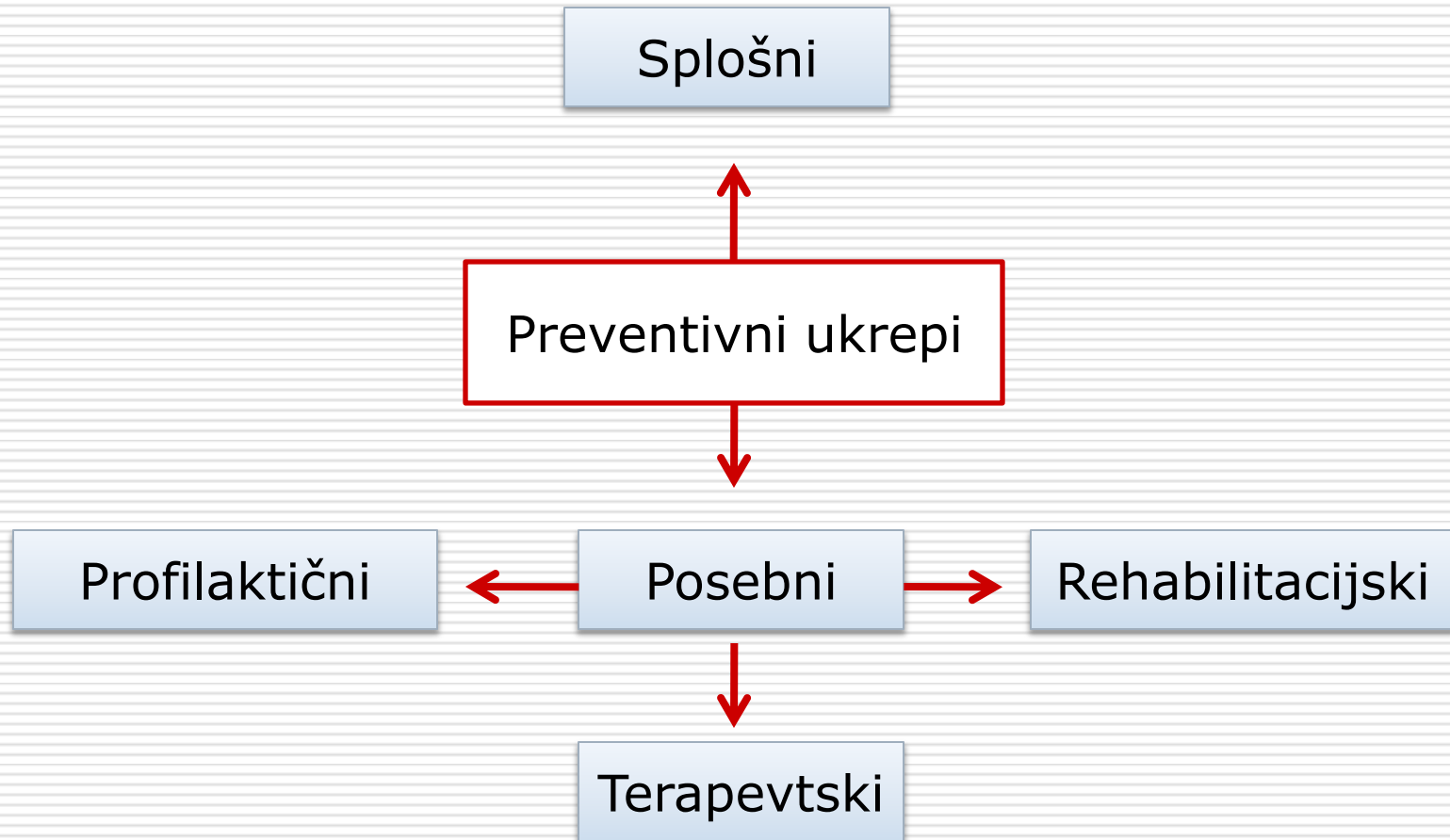

Pristop k posameznikom z visokim tveganjem

- usmerjen v posameznike z visokim tveganjem za negativen pojav (npr. da zbolijo za določeno bolezen)
 - pomemben za posameznika, lahko zelo malo vpliva na zmanjševanje problema med prebivalstvom
-

Vrste preventivnih ukrepov

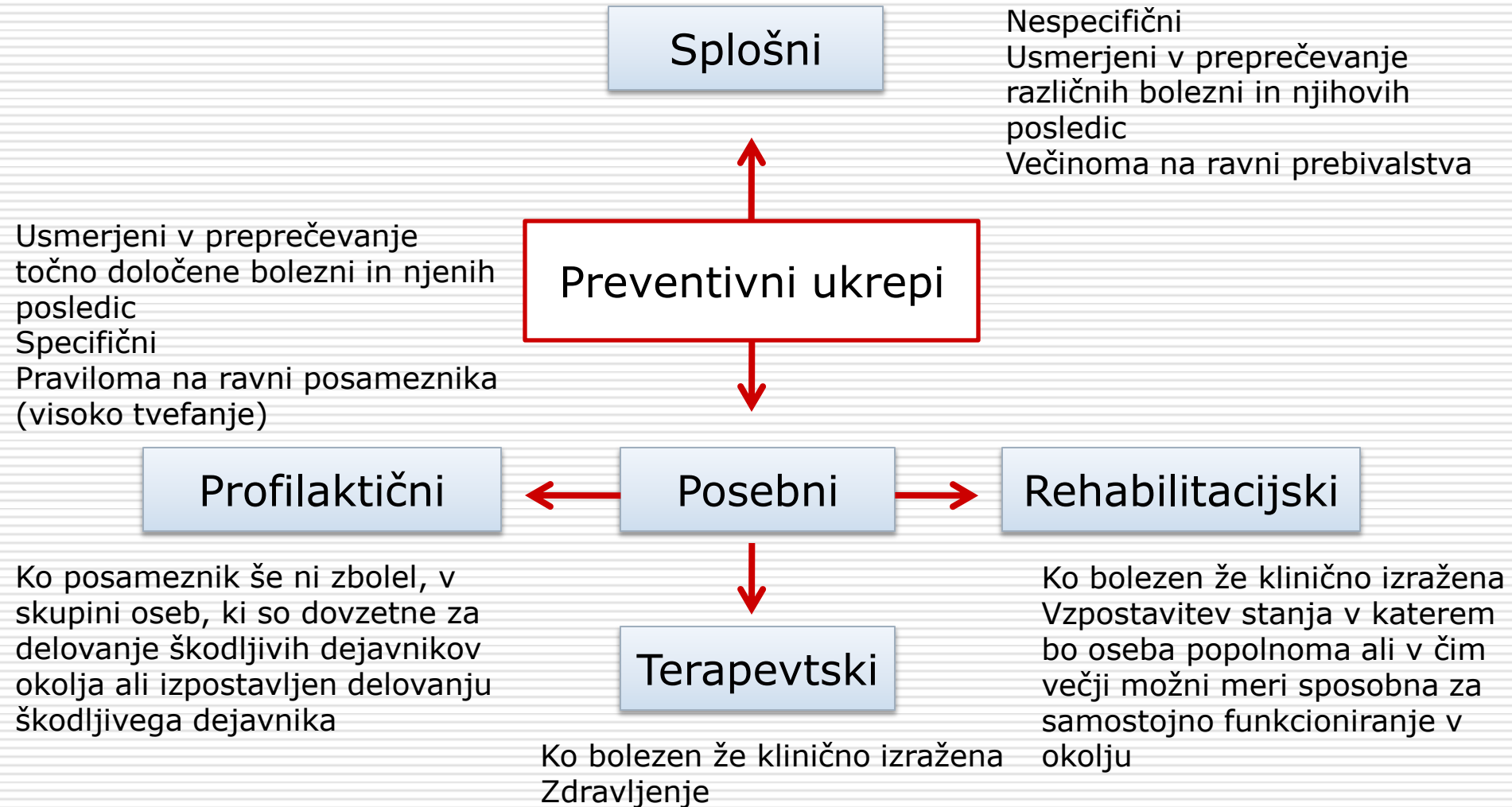

Vrste preventivnih ukrepov

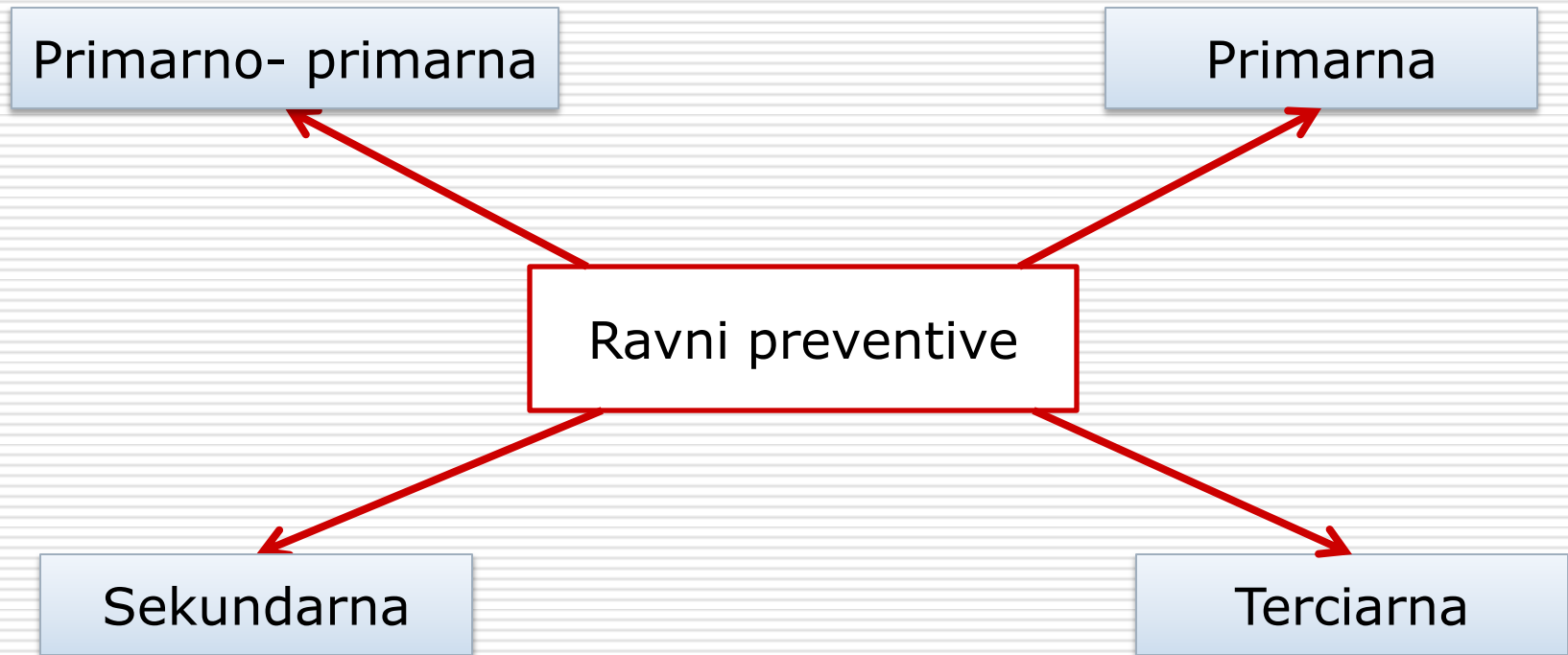

Vrste preventivnih ukrepov

Ravni preventive bolezni

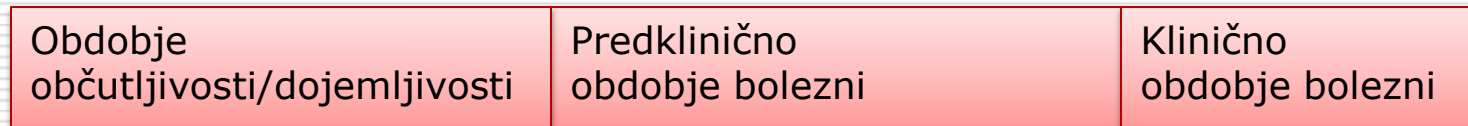

Naravni potek bolezni

Preprečuje?

Deluje?

Izpostavljenost delovanju dejavnikov tveganja

T1
Začetek bolezni

T2
Točka možnega zgodnjega odkrivanja bolezni

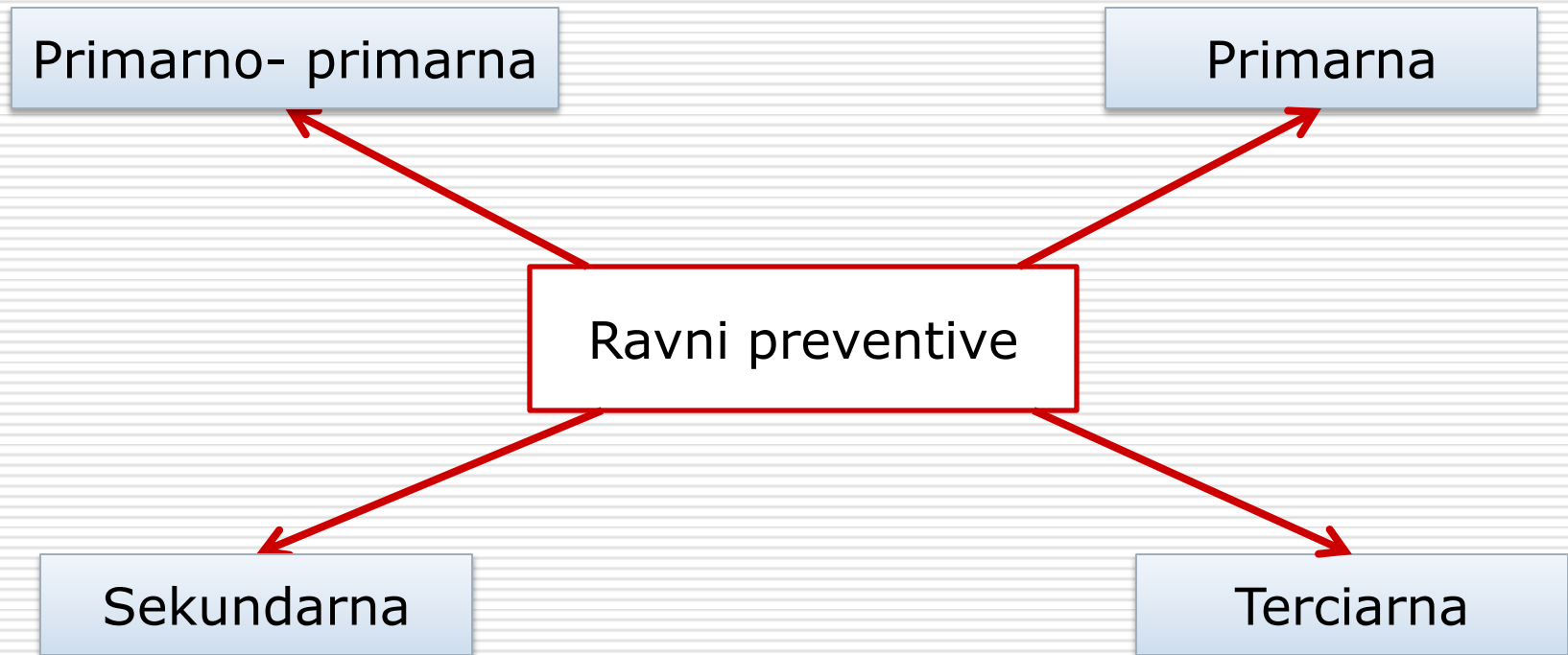
T3
Nastop simptomov in znakov bolezni

T4
Ozdravitev
Trajna okvara
Smrt

Ravni preventivne bolezni

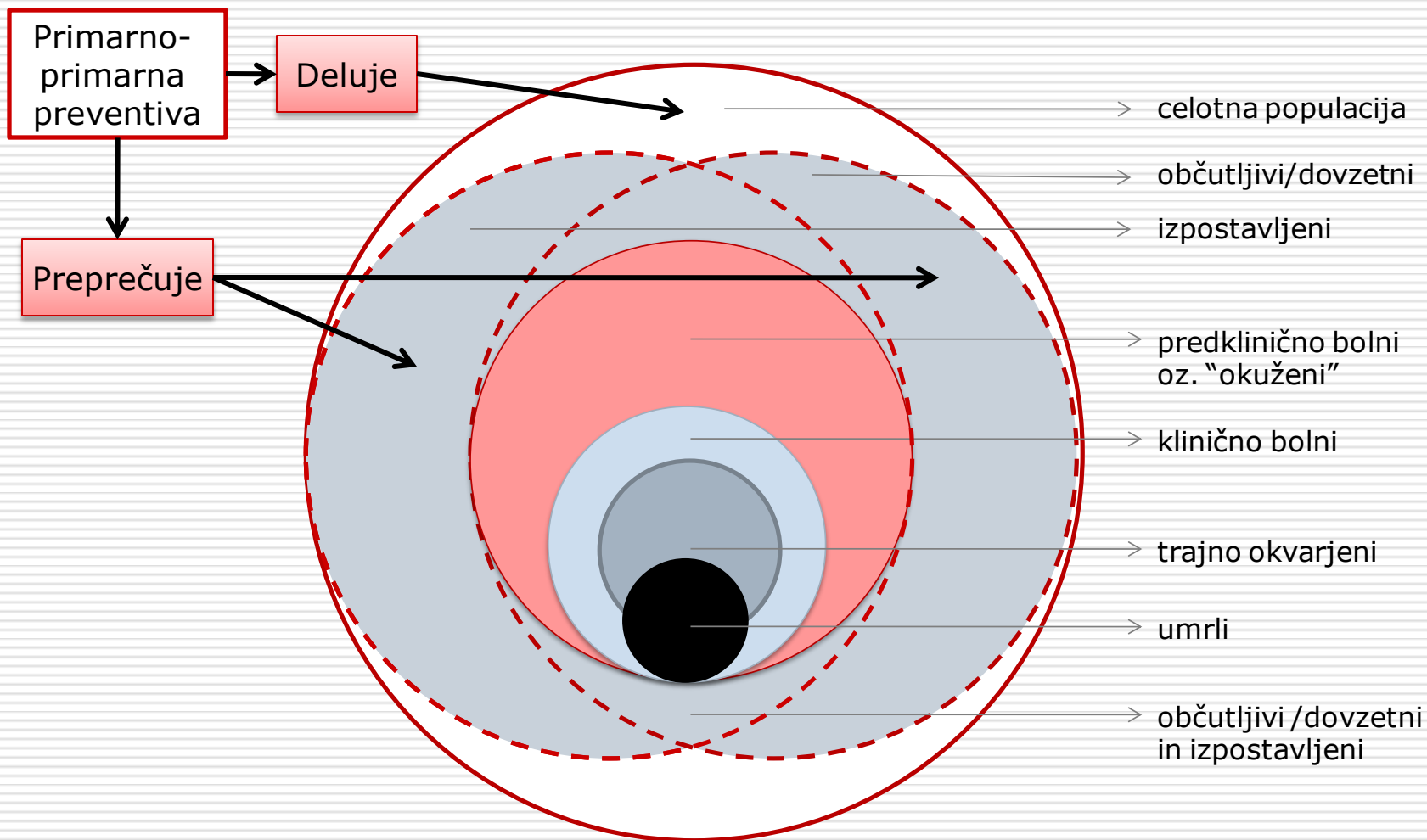
Ni ostrih ločnic!
Pogled z vidika javnega zdravja!

Primarno-primarna preventiva

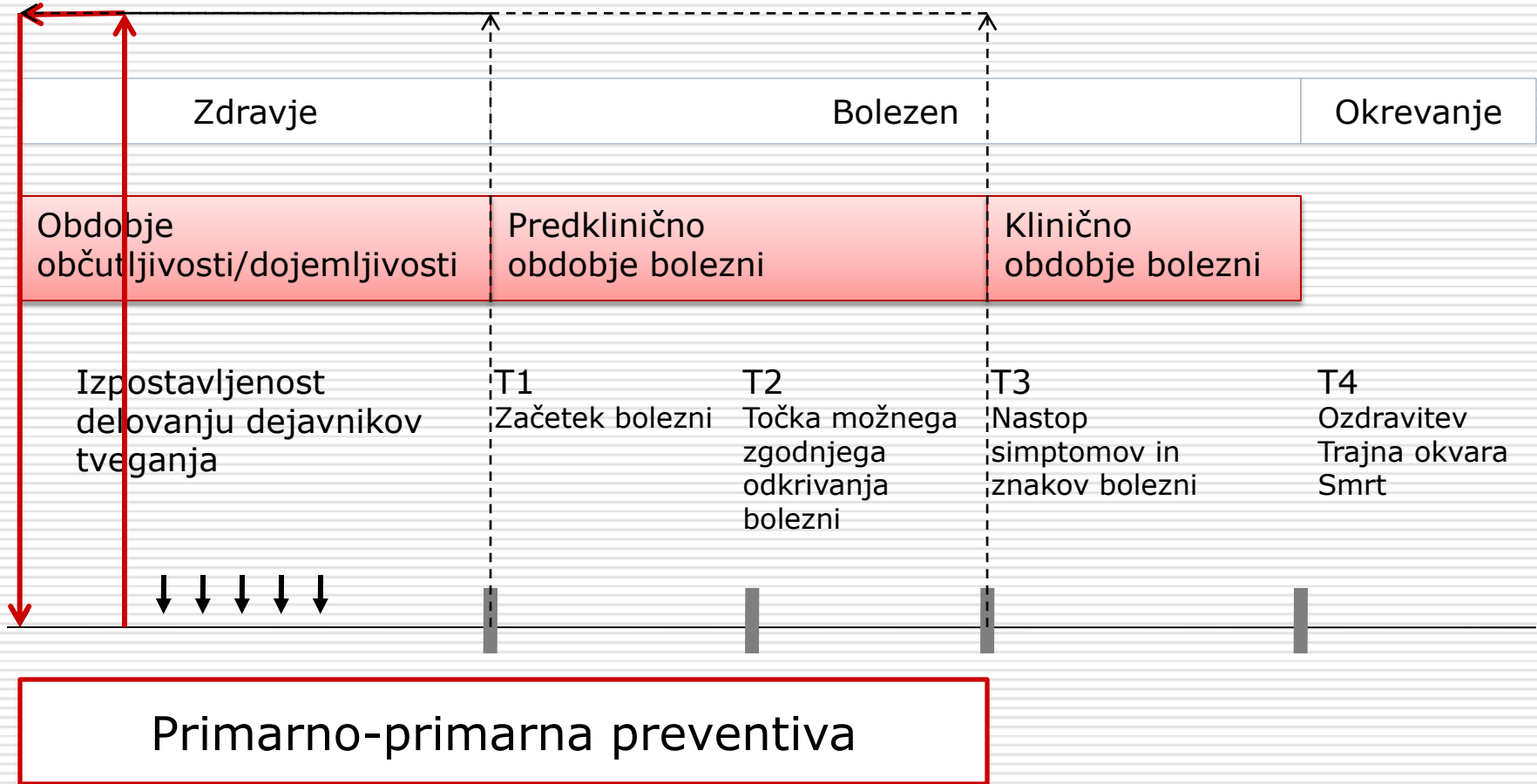
- **Preprečevanje okoliščin**, ki pripomorejo k nastanku bolezni in zdravje ohranjajo oz. krepijo.
 - **Aktivnosti:**
 - **Uvajanje** okoliščin, ki bi zmanjšale tveganje za zdravje v največji možni meri.
 - **Odstranjevanje** okoliščin, ki pomenijo tveganje za zdravje v celoti ali v največji možni meri.
 - **Vzdrževanje in spodbujanje** okoliščin, ki so ugodne za ohranjanje zdravja in njegovo krepitev, če so le-te prisotne.
-

Ciljna skupina: primarno-primarna preventiva

Primarno-primarna preventiva

Primarno-primarna preventiva

- Zniževanje incidence bolezni
 - Splošni ukrepi
 - Velike populacijske skupine, na videz zdrave
 - Nemedicinski ukrepi ohranjanja in krepitve zdravja na ravni:
 - posameznika, skrb za:
 - skupnosti,
 - družbe.
-

Ukrepi na ravni posameznika, skrb za:

- Osebno higieno
 - Higieno okolja v katerem posameznik biva oz. dela
 - Zdrav način življenja (zdrav vedenjski slog)
 - Zdravo prehranjevanje
 - Telesna dejavnost v prostem času
 - Izogibanje škodljivih substanc
-

Ukrepi na ravni skupnosti, skrb za:

- Zdravo pitno vodo
 - Primerno odstranjevanje odpadnih voda in drugih odpadkov
 - Ustrezno prehrano na ravni skupnosti
 - Ponekod lakota
 - Izobraževanje in osveščanje kako varovati svoje zdravje
 - Omogočanje zdravega načina življenj, npr. infrastruktura, spodbujanje sožitja med člani skupnosti
-

Ukrepi na ravni držav in na globalni ravni, skrb za:

- Zdravo naravno in družbeno okolje
 - Kvalitetno izobraževanje prebivalstva na splošno
-

Primarna preventiva

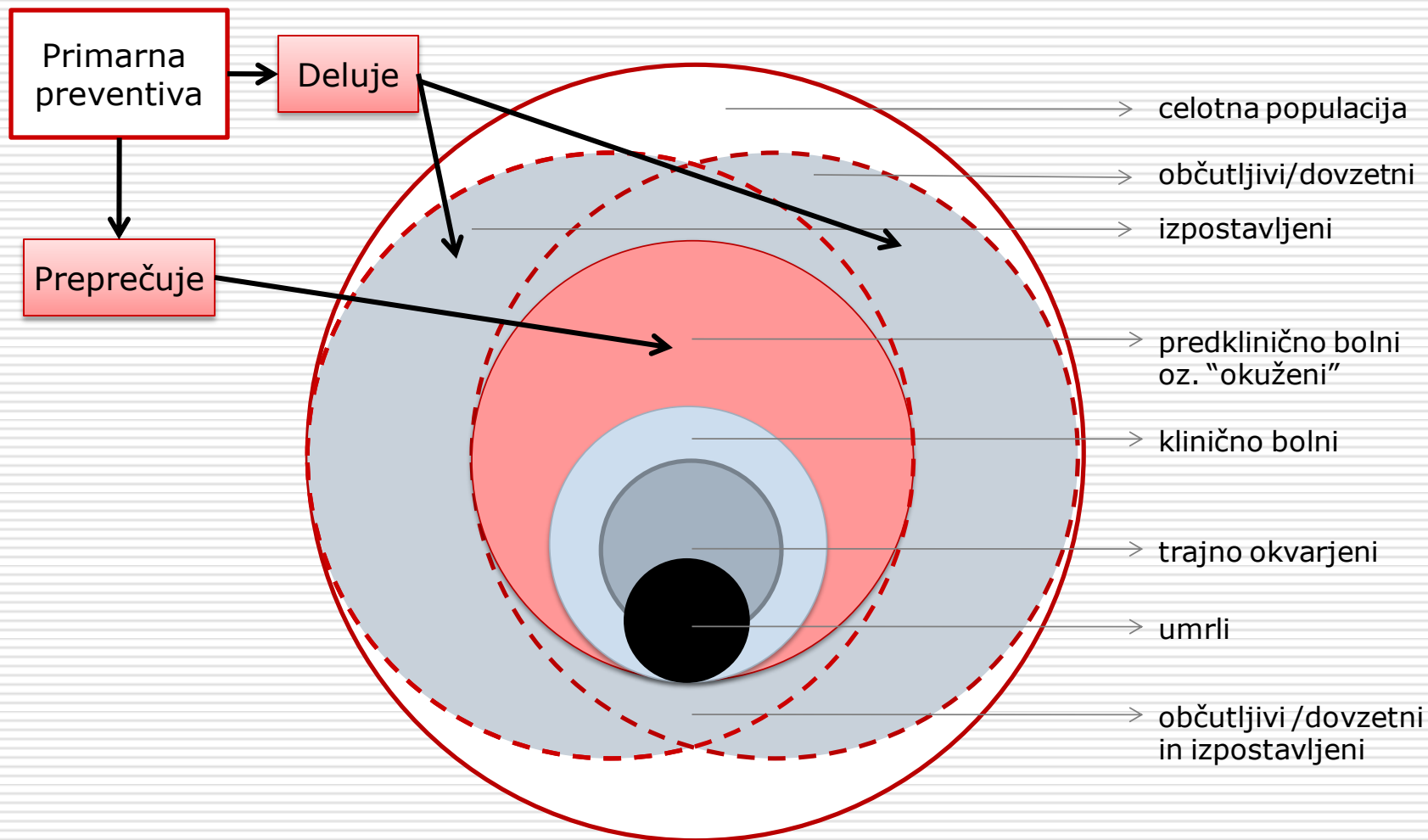
- **Preprečevanje nastanka predklinične oblike bolezni** z mehanizmi **specifičnih** oblik bioloških, prehranskih ali okoljskih ukrepov, z namenom, da bi obvarovali posameznik pred točno določenimi boleznimi, stanji pomanjkanja, poškodbami, ipd.
-

Primarna preventiva

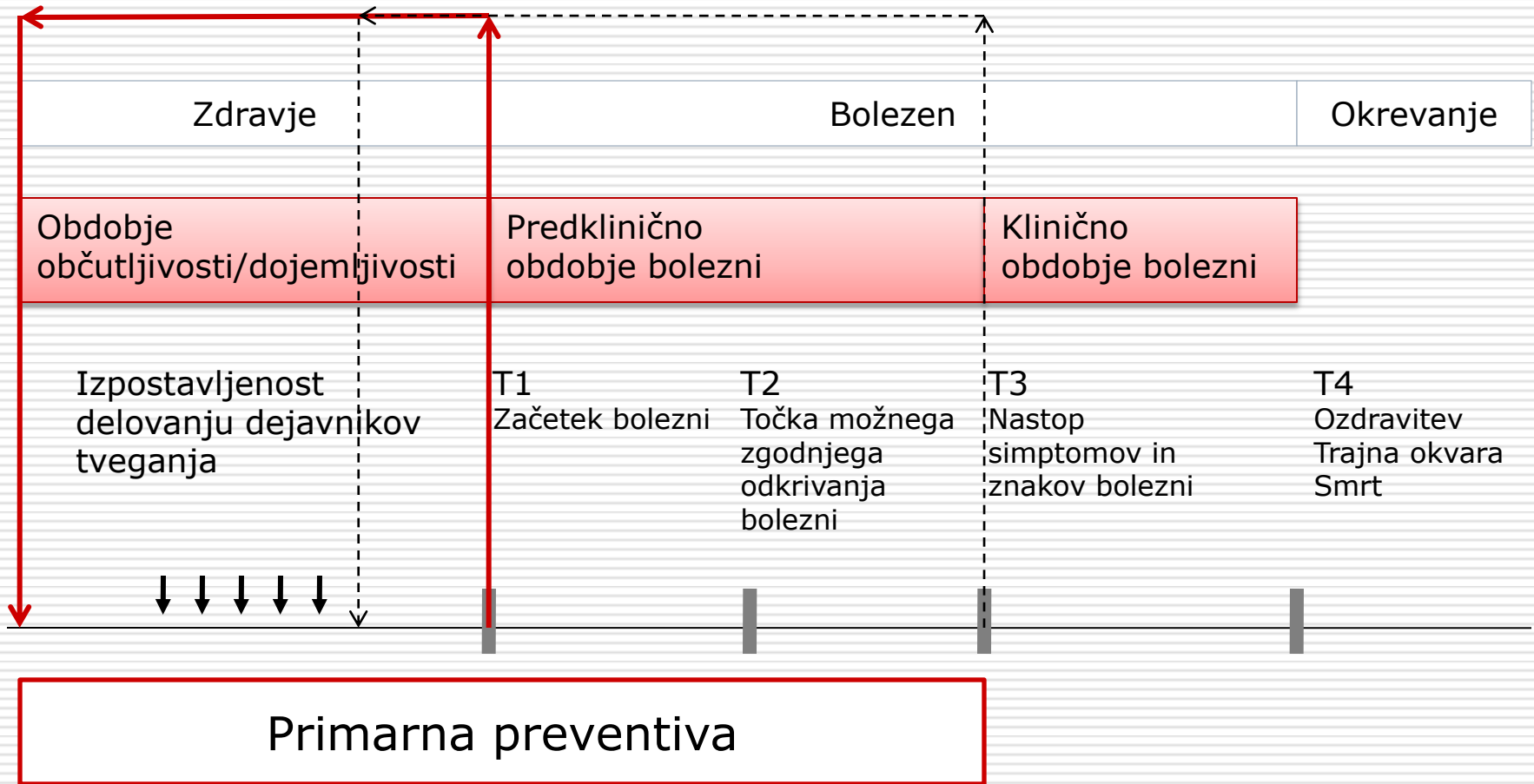
- ❑ Ogrožene, a vsaj na videz zdrave skupine prebivalstva
 - ❑ Zniževanje incidence bolezni
-

Ciljna skupina: primarna preventiva

Primarna preventiva

Načini ukrepanja

- Programi za zmanjševanje razširjenosti dejavnikov, ki negativno vplivajo na zdravje.
 - Npr. kajenje, alkohol, droges
 - Zdravstvena vzgoja v ogroženih skupinah
 - Starši (Šola za starše), matere (učenje dojenja), šolarji (pri preventivnih pregledih),
 - Ukrepi za preprečevanje poškodb
 - Promet: Varnostni pas, zračne blazine
 - Delovno mesto: čelada, očala
-

Načini ukrepanja

- Povečevanje odpornosti proti določenim boleznim
 - Imunoprofilaksa ogroženih skupin
 - Imunizacija (umetno povzročena odpornost proti okužbam)
 - Aktivna: dajanje cepiv in toksoidov (bakterijskih toksinov)
 - Pasivna: dajanje protiteles, seruma ali koncentriranih imunoglobulinov
- Preprečevanje pojava nalezljivih bolezni z uporabo antimikrobnih zdravil
 - Kemoprofilaksa
 - Npr. malarija,
- Preprečevanje stanj pomanjkanja
 - Npr. pomanjkanje vitaminov, mineralov, fluoriranje vode, folna kislina..

Sekundarna preventiva

- **Preprečevanje nastanka klinično izražene oblike bolezni** z iskanjem **zgodnjih znakov** bolezni v njenem predkliničnem obdobju, ko simptomi pri bolnem človeku še niso izraženi (asimptomatsko obdobje).
-

Sekundarna preventiva

Indicenca:

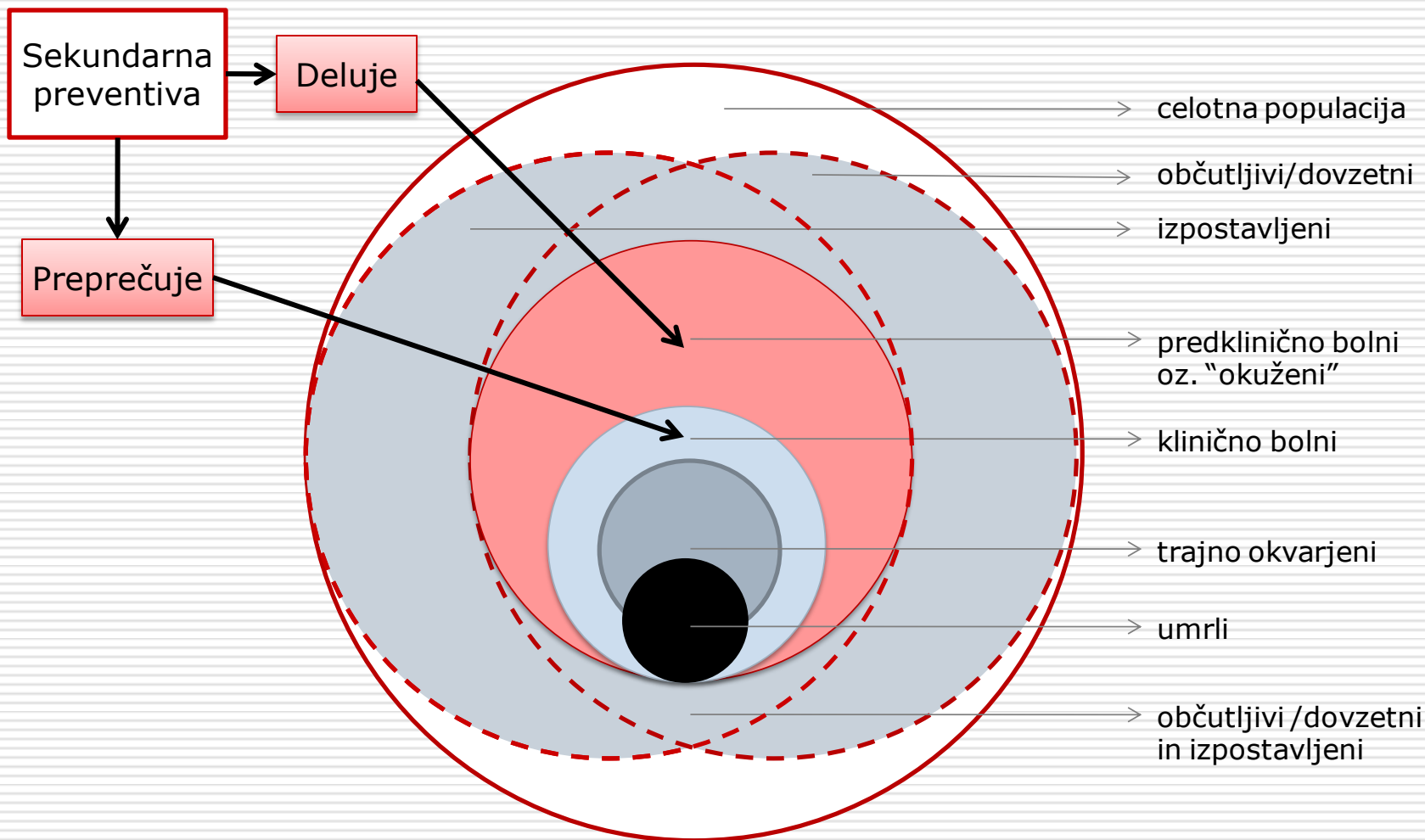
- Ob uvedbi programa najprej zviša, nato pa zniža na začetno raven, če ni novih dejavnikov

Prevalenca:

- Znižamo: ker prej odkrijemo povečamo popolno ozdravljivost
- zvišamo: znižamo umrljivost, prevalenca lažjih pa poviša

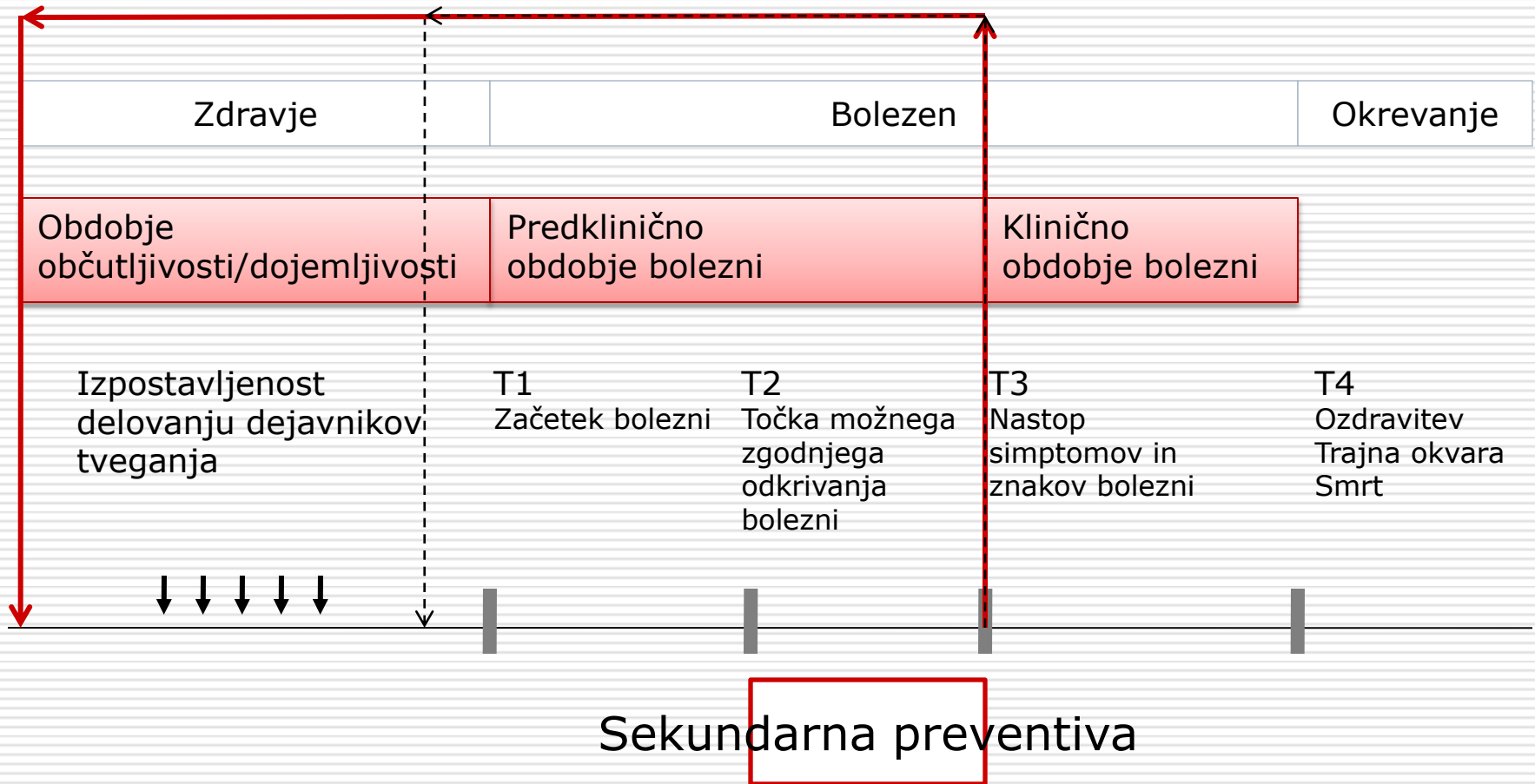
Zgodnje odkrivanje smiselno takrat, ko obstaja možnost učinkovitega zgodnjega zdravljenja

Ciljna skupina: sekundarna preventiva

Sekundarna preventiva

Načini ukrepanja

- Presejanje (ang. Screening)
 - Masovno preiskovanja navidezno zdravih ljudi
 - Individualno odkrivanje prisotnosti bolezni (ang. Case finding)
 - Obisk ustanove zaradi enega problema, iščemo znake drugega... , ali preventivni pregledi za potrditev dobrega zdravstvenega stanja
-

Načini ukrepanja

- Individualno odkrivanje prisotnosti bolezni (ang. Case finding)
 - Obdobni preventivni pregledi (periodic health examinations)
 - Pravica iz OZZ vsakih 5 let
 - Ocenjevanje zdravstvene ogroženosti (health risk assesment)
 - Nacionalni program preventive srca in ožilja od l. 2001
 - Samopregledovanje
 - Npr. dojk
 - Priskrbeti informacijo kako

Terciarna preventiva

- Preprečevanje ali vsaj zmanjševanje telesnih, duševnih in socialnih posledic že izražene bolezni z namenom, da bi vzpostavili stanje kot je bilo pred začetkom bolezni, ali čim bližje prvotnemu stanju oz. da bi posledice bolezni čim bolj omilili in ohranili posamezniku čim višjo stopnjo sposobnosti samostojnega življenja in funkcioniranja v skupnosti.
-

Terciarna preventiva

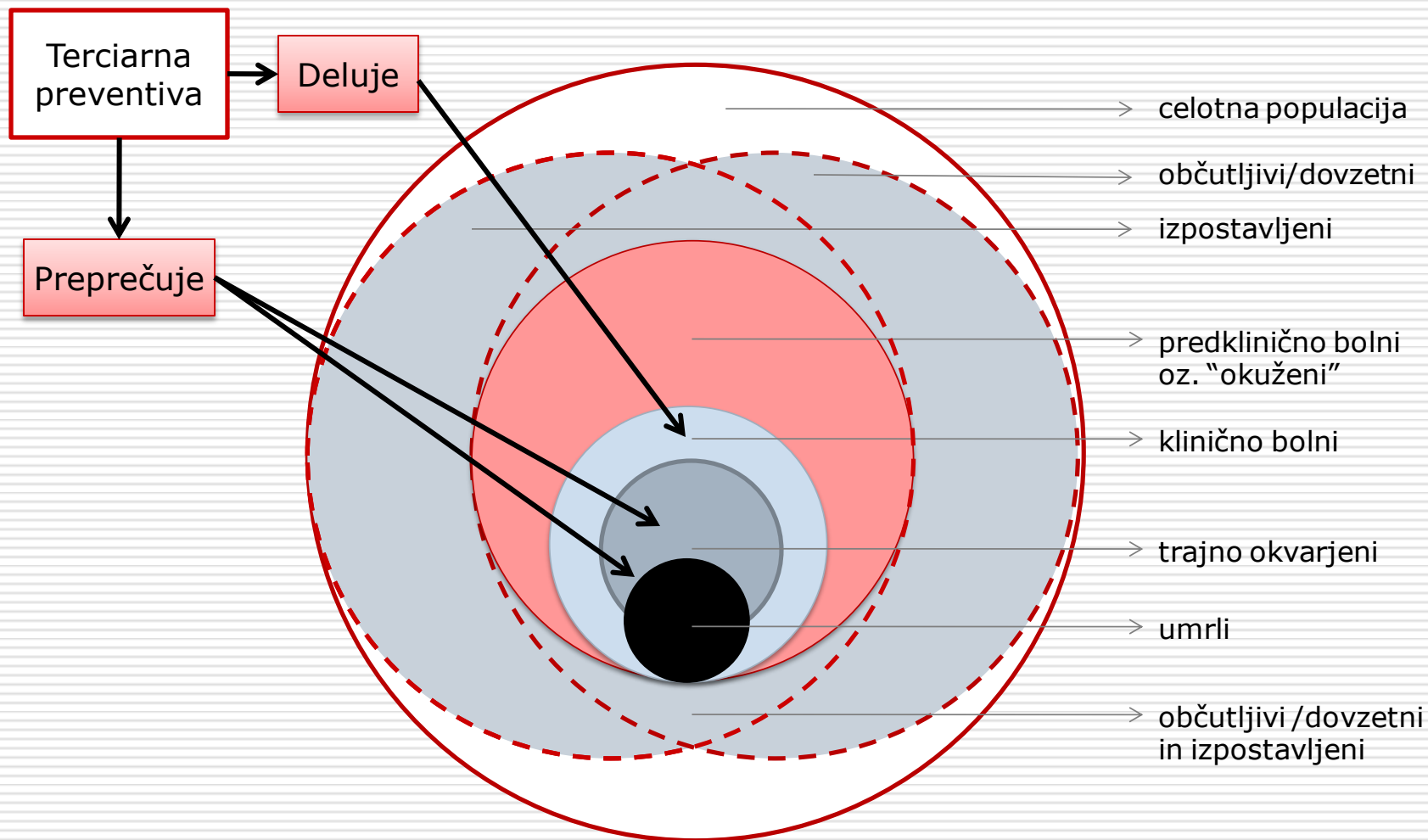
- Vpliv na popolno ozdravitev => zniževanje prevalence, ker večja ozdravljivost
 - Znižanje umrljivosti (manj težkih primerov => zvišanje prevalence, ker manjša umrljivost
 - Znižanje invalidnosti zaradi preprečevanja trajnih okvar.
-

Načini ukrepanja

- Preprečevanje težkih posledic bolezni ali kurativa (tudi lahko gledamo kot ustaviti napredovanje bolezenskega procesa)
 - Vzpostavljanje integritete ali rehabilitacija
 - Lajšanje simptomov ali paliacija
-

Ciljna skupina: terciarna preventiva

Terciarna preventiva

